GEORGE POTRA

ISTORICUL HANURILOR BUCUREȘTENE

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
BUCUREȘTI, 1985

www.dacoromanica.ro

ISTORICUL HANURILOR BUCUREŞTENE

CUPRINS

I. *VIAŢA ECONOMICĂ A BUCUREŞTILOR ÎN SECOLELE XVI—XVIII* . . 7

1. Aşezarea Bucureştilor 7
2. Începuturile şi dezvoltarea vieţii economice 9
3. Tîrguri şi hanuri bucureştene 20

II. *HANURI BUCUREŞTENE* 26

1. Consideraţii generale despre hanuri 27
2. Hanuri domneşti 34
3. Hanuri mănăstireşti 65
4. Hanuri boiereşti 111
5. Hanuri neguţătoreşti 143

III. *CONTRIBUŢIA HANURILOR LA DEZVOLTAREA VIEŢII BUCUREŞTENE* 202

Glosar 209
Bibliografie 212
Rezumate 217

www.dacoromanica.ro

hotărnicie, hanul nu apare, înseamnă că a fost construit după această dată, în primul sau al doilea deceniu a secolului al XIX-lea.

Neculcea (Nicolae Georgevici) era ginerele unui negustător grec, Stamate, numit mai tîrziu Stamatescu, care avea trei fiice: pe Smaranda căsătorită cu Ion Petru Manof (1805—1870), pe Raliţa căsătorită cu pitarul Ion Sima Gherassi şi pe Ecaterina căsătorită cu Georgevici (Gheorghevici) Neculcea. Ginerele lui Manof este Tănăsache Iliad, căsătorit cu Ecaterina, care reconstruieşte vechiul han Damari în 1881, numindu-l „Hôtel de France".

„Hanul Neculcea era un patrulater de clădiri, numai cu parter, spoite cu var pe dinafară, iar în mijlocul acestui patrulater o curte mare pavată cu bolovani; de jur împrejur avea camere de găzduit, grajduri, şoproane pentru căruţe şi vite, hambare de cereale şi furaje etc. Aci trăgeau chirigii, moşierii ce veneau cu trăsura la Bucureşti pentru afaceri, lăsînd la acest han trăsura, caii şi vizitiul, iar ei ducîndu-se la un hotel oarecare" [1].

Hanul se bucura de o faimă foarte urîtă, fiindcă era culcuşul multor infractori şi delincvenţi, cum erau dealtfel mai toate hanurile de barieră. Totuşi, pe la 1870, el era un local de la marginea Bucureştilor, unde se ducea lumea dornică de petreceri discrete, cu mîncare şi băutură bună [2]. Prima menţiune documentară despre acest han este din 1848, cînd C. A. Rosetti, ca ministru al Treburilor din Lăuntru, dăduse poruncă prefectului Poliţiei Capitalei să aresteze pe un anume Eftimie Nicolau din Piteşti, ce locuia aici [3].

Se pare că Hanul Neculcea a dăinuit, după spusa unor oameni bătrîni cu care am stat de vorbă, pînă la 1886—1887, iar după a altora pînă în 1895 cînd a fost cumpărat de primăria oraşului [4]. O parte din terenul hanului a intrat mai apoi în proprietatea lui Grigore M. Sturza, poreclit „Beizadea Viţel", care a ridicat pe aceste locuri monumentalul palat care-i va purta numele aproape o jumătate de veac. A fost una din podoabele arhitectonice ale Capitalei, luxos şi bogat împodobit în exterior şi interior. La scurtă vreme însă după terminarea lui, decedînd proprietarul, a fost cumpărat de la urmaşi de către Stat şi hărăzit ca local pentru Ministerul Afacerilor Externe. În salonul de jos, din stînga, s-a semnat pacea de la Bucureşti, în 1913.

HANUL NECULESCULUI

Se afla în mahalaua „Carele cu peşte cele vechi" numită mai apoi şi Răzvan, pe Podul cel Mare, adică pe Podul Tîrgului de Afară (în prezent Calea Moşilor), peste drum de biserica Răzvan şi de fostul Foişor de foc.

În timpul domniei lui Brîncoveanu, terenul era mare şi aparţinea părintelui sau bunicului — „moşului" — dascălului Şerban, apoi, prin vînzare şi părţi date de zestre, el s-a micşorat şi împărţit la diferite persoane. Este singura proprietate, poate, din Bucureşti de la care s-au păstrat toate docu-

---

[1] General Gh. Văleanu, *Bucureştii din copilăria şi adolescenţa mea, 1869—1880*, p. 69 (lucrare în manuscris în colecţia Emanuil Hagi-Mosco).

[2] Constantin Bacalbaşa, *op. cit.*, vol. I, p. 61.

[3] *Anul 1848 în Principatele Române*, acte şi documente, Bucureşti, 1902, vol. III, p. 543.

[4] *Monitorul Comunal al Primăriei Bucureşti*, XII (1887), nr. 21, p. 225; XIV (1889), nr. 13, p. 228.

www.dacoromanica.ro

mentele, circa 60, de vînzare-cumpărare în decurs de peste 200 de ani (1650—1860), arătîndu-se în ele prin cîte mîini au trecut anumite parcele, cu construcţiile respective, vîndute sau cumpărate, precum şi sumele de bani ce s-au plătit.

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, o parte din prăvălii şi teren erau în proprietatea polcovnicesei Bălaşa şi o altă parte în a cumnatului ei Şerban protopsalt la Biserica Domnească. Bălaşa însă, după moartea soţului ei, împreună cu fiul său Paraschiv paharnic, avînd nevoie de bani, în 1754 şi 1758 vinde cumnatului său trei prăvălii [1] care se aflau la faţa Podului cel Mare, al căror teren avea o faţadă de circa 12 stînjeni şi în lungime de 27 stînjeni, ajungînd pînă în gardul bisericii Stelea.

Dascălul Şerban, protopsaltul, — mergîndu-i treburile bine, prin cumpărarea celor trei prăvălii pentru care plătise 305 taleri şi cu celelalte prăvălii ce le avea moştenire de la părinţi — izbutise să facă un lot negustătoresc important în centrul comercial al oraşului, de pe urma căruia, din chirii, obţinea un frumos venit anual.

Avînd se pare o singură fiică, la căsătoria acesteia cu Alexandru (Alexe) Neculescu logofăt de vistierie, dascălul Şerban îi dă ca zestre întreaga proprietate. La rîndul lui şi Neculescu, după moartea socrului său, mai cumpără cu 160 taleri, în 1768, şi ultima prăvălie [2] ce o mai avea paharnicul Paraschiv, fiul Bălaşei, şi astfel face o proprietate anume — Hanul Neculescu — care se întindea pe Calea Moşilor pe o distanţă de circa 120 m, începînd din actuala str. Radu Calomfirescu şi pînă aproape de fosta librărie Sfetea, iar în adîncime de peste 50 m, ceea ce totaliza o suprafaţă de aproximativ 6 000 m^2.

Aşezat în imediata apropiere de Tîrgul Cucului şi de întreg centrul comercial al oraşului, prăvăliile acestui han au fost închiriate de diferiţi meşteşugari şi negustători, dintre care o parte erau evrei, sosiţi în Bucureşti în timpul războiului dintre Austria, Rusia şi Turcia din 1788—1791. Evreii din mahala cumpăraseră partea de apus a terenului hanului pe care, în 1789, şi-au construit o sinagogă, fiindu-le mult mai aproape aici decît aceea care exista în mahalaua Popescului.

La moartea lui Alexandru Neculescu devenit clucer, hanul a rămas moştenire celor doi fii ai săi: Alexandru căsătorit cu Elena Drugănescu şi Hristodor căsătorit cu Elena Băbeanu. Se vede însă treaba, că hanul nefiind împărţit, ci stăpînindu-l în comun, nici o parte nici alta n-a dat cuvenita atenţie pentru întreţinerea sau repararea lui, cînd a fost cazul, pentru care motiv „ajunsese la mare dărăpănare din pricină că nu ne trăgea inima nici pă o parte nici pă alta a face trebuinciosul *meremet*, neştiindu-ne fieşcare partea noastră curată“ [3].

Ambele părţi văzînd că lucrurile nu se pot îndrepta, la 26 octombrie 1817, au împărţit hanul în două, paharnicul Hristodor dînd voie cumnatei sale, Elena Drugănescu, să-şi aleagă partea care o doreşte. Ea şi-a luat partea care avea mai mult teren, iar cele şapte prăvălii cu camerele din spate le-a

---

[1] George Potra, *Documente privitoare la istoria oraşului Bucureşti, 1594—1821*, Bucureşti, 1961, p. 419, 437, 439, 479.
[2] *Ibidem*, p. 479.
[3] *Ibidem*, p. 721—722.

www.dacoromanica.ro

luat cumnatul său. Ambii proprietari își luau angajamentul ca ulucile despărțitoare să le facă împreună, după cum și repararea lor cînd va trebui.

Actul de partaj este semnat de Elena Drugănescu (se pare văduvă), de fiul ei Constantin și de fratele ei Gheorghe Drugănescu, ca martori, iar Manole Gugiu dă adeverință la Departamentul de Șapte, unde se autentifică și întărește actul spre „a să păzi în veci nestrămutat", că rămîne chezaș răspunzător dacă fiul, Constantin Neculescu, nu va recunoaște vînzarea cînd va ajunge la vîrsta de 25 de ani.

De la această dată, Elena Drugănescu, socotind că este mai practic, arendează partea ei de han pe trei ani, pînă la Sf. Dumitru al anului 1820, dată la care n-a mai prelungit contractul fostului arendaș, nefiind mulțumită de el, și-și găsește în continuare un alt client în persoana lui Petre Maximovici, „sudit rusesc".

În contractul de arendare se menționa că hanul compus dintr-o cîrciumă cu pivniță, cinci camere în spate, șopron de scînduri și toată întinderea curții se dă cu chirie, pe trei ani, pentru 1 100 taleri anual, pe care arendașul trebuie să-i plătească cu trei zile înainte de la începutul fiecărui an. „Și orice va mai face el pentru a lui trebuință, atît la cîrciumă, cît și în curtea hanului, la împlinirea sorocului să rămîie pă seama dumneaei".

În primăvara anului următor însă, izbucnind Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, situația din țară devine tulbure, agravată de lipsuri, sărăcie și armată străină de ocupație, iar proprietăreasa fugită peste munți, la Brașov, nu mai poate să ia legătura directă cu arendașul și nici acesta nu caută nici o modalitate să-i plătească chiria.

Reîntoarsă la București, spre sfîrșitul anului 1822 și văzînd că, sub diferite pretexte și socoteli de cheltuieli nejustificate, arendașul nu vrea să-i plătească chiria nici pe anul al doilea, nici pe al treilea, îl reclamă la Consulatul respectiv unde-și găsește o parte de dreptate, iar mai apoi „cere să-și afle îndestularea" de la judecătoria Agiei, prin *vechil* fiul ei, Constantin, deoarece, acum, se numește Topliceanu, probabil recăsătorită în timpul cît a stat la Brașov.

După cercetări și interogatorii de o parte și de alta, marele agă, judecînd pricina, găsește că jeluitoarea trebuie să-și primească banii chiriei pe doi ani, plus 150 taleri prețul a 2 000 hîrdaie de nisip pe care arendașul le-a scos din curte și le-a vîndut cu cîte trei parale hîrdăul.

În anaforaua prezentată domnului Grigore Dim. Ghica, la 20 ianuarie 1823, marele agă spune : „Părerea mea într-aceasta-și chip este, iar hotărîrea cea desăvîrșită rămâne a să face de către înălțimea ta" [1].

Sîntem siguri că hotărîrea domnului a fost de a i se plăti Elenei Drugănescu * (Topliceanu) suma ce i se cuvenea.

Urmașii fiului ei, Constantin Neculescu, al căror nume nu-l cunoaștem, au renunțat la han și pe locul lui, spre sfîrșitul secolului trecut, au construit o frumoasă și monumentală casă cu etaj care se poate vedea și astăzi.

Cealaltă jumătate de han alcătuită din șapte prăvălii cu etaj deasupra și camere în spate, cu anexe și curte mare, situat pe Podul Tîrgului de Afară, rămăsese, după cum am văzut, în stăpînirea lui Hristodor Neculescu.

---

[1] Arh. St. Buc., *ms.* 1326, f. 15—18.

* In 1825, Elena Drugănescu, locuia în Hanul Constantin Vodă, ocupînd 4 camere, pentru care nu plătea chirie, cu aprobarea boierilor caimacami [?].

www.dacoromanica.ro

În august 1823, Hristodor Neculescu căsătorind pe fiică-sa Marița cu căminarul Mavrodoglu, în afară de alte bunuri, îi dă ca zestre întreg hanul. Aceasta, împreună cu soțul ei, după 23 de ani de stăpînire „cu bună pace și fără vreo călcare de către nimeni", rămînînd văduvă și în strîmtoare de bani, pentru a-și plăti anumite datorii, îl vinde lui Panait Nicolau pentru 75 000 lei „pe care i-am și primit pă toți deplin în mîinile mele".

Se menționează că în același timp cu zapisul de vînzare i se dă cumpărătorului toate actele vechi, în număr de 40 „atingătoare de veche stăpînire și împrejurările ce după vreme au avut hanul acesta" [1].

În 1846, acest han se învecina în partea de apus a hanului stolnicului Constantin Neculescu (fiul Elenei Drugănescu), în partea de răsărit cu proprietatea clucerului Ianache Arion și cu Ulița Băltărețului, unde se afla poarta cea mare a hanului și fierăria ; la nord cu Podul Tîrgului de Afară, iar la sud nu se mai învecina cu grădina bisericii Stelea, ci cu casele vistierului Ioan Lățeanu.

HANUL PAPAZOGLU

În penultimul deceniu al secolului al XVIII-lea Hagi Dimitrache Papazoglu construiește în mahalaua Sf. Gheorghe Vechi un han care i-a purtat numele pînă la dispariție.

Acest Hagi Dimitrache a fost la început capanlîu grec [2], care făcea aprovizionări pentru turci în Țara Românească. Mai tîrziu el se stabilește în București și întreprinde negoț pe cont propriu, din care „adună repede o mare avere" [3]. El cumpără locuri în apropierea tîrgurilor și moșii în apropierea Bucureștilor. Cînd văzu că negoțul cu hanurile era foarte rentabil se hotărî să-și facă un han al său, cît mai aproape de inima negoțului bucureștean, care bătea atunci între Tîrgul din Năuntru și Tîrgul Cucului.

Hagi Dimitrache obținuse prin schimb de la marele vistier Nicolae Brîncoveanu * un loc cu pivniță de piatră peste drum de biserica Sf. Gheorghe Vechi, pe care îl prețui la suma de 7 500 taleri în zapisul de schimb din 3 martie 1784 [4]. Această sumă era foarte mare chiar pentru un loc cu pivniță și chiar pentru prețurile vremii ; ea indică totuși atît întinderea (suprafața lui), cît și poziția, adică vadul comercial, în această mahala foarte aglomerată de prăvălii. Se pare că Hagi Dimitrache Papazoglu avusese de gînd să-și construiască hanul în mahalaua Șerban Vodă, în apropierea renumitului han, unde avea două locuri de casă și unde adunase deja materialul de construcție (cherestea, var, cărămidă, nisip), care valora „după catastihul cumpărătorii drept taleri 4 305,24". Apreciase însă că locul din mahalaua Sf. Gheorghe Vechi este mai nimerit pentru han și făcuse schimbul cu mate-

---

[1] George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București, 1821—1848*, București, 1975, p. 517—518.

[2] N. Iorga, *Studii și documente*, vol. I—II, p. 240—241, nr. XIX, București.

[3] Idem, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 182.

* Schimbul de locuri l-a făcut cu Nicolae Brîncoveanu și nu cu „vistierul" Ienache Văcărescu care la acea dată era spătar, după cum greșit arată George D. Florescu în lucrarea *Din vechiul București*, București, 1935, p. 137 și nota 651 ; conferă și Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, în Revista arhivelor, București, 1972, p. 299.

[4] Arh. St. Buc., CLXXVI-1 ; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, p. 352 ; George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București, 1634—1800*, București, 1982, p. 314—315.

www.dacoromanica.ro